

تالیف و ترجمه: رضا اردلان
مدیر اطلاع رسانی

نیازهای اصلی ما به اطلاعات علمی، پزشکی، و تاریخی، انبوهی از اطلاعات به درد نخور و نامربوط نیز دیده می‌شود. از طرفی چون کنترل کیفیت در اینترنت وجود ندارد، هر کسی می‌تواند هر چیزی را بر روی اینترنت قرار دهد که البته کتابخانه‌ها از این لحاظ منظم هستند.

۴) آنچه که به آن آگاهی ندارید مشکل آفرین خواهد بود!!!

یکی از مهم‌ترین امور کتابخانه‌ها، دیجیتالی کردن کتاب‌هاست. سایت‌های تمام متن اگر چه در ظاهر گسترده و مهم محسوب می‌شوند اما همیشه هم جامع نیستند. آنچه که نمی‌دانید می‌تواند مشکل آفرین باشد:

الف) مقالات در این گونه سایت‌ها اغلب یافت نمی‌شود یا ناقص است؛ به طور مثال پانویس‌ها.

ب) جداول، تصاویر و فرمول‌ها اغلب واضح نیست به ویژه اگر بخواهیم از آنها پرینت داشته باشیم.

ج) عناوین نشریاتی که به صورت دیجیتالی تولید می‌شود، اغلب بدون اطلاع قبلی تغییر می‌کند.

برای مثال کتابخانه‌ای ممکن است با نشریه شماره الف در فروردین ماه شروع شود و با شماره واو در اسفند کامل شود. اما عناوین نشریات از ابتدا تا انتها یکسان نباشد. کتابخانه‌ها مبالغ قابل توجهی برای دسترسی به این گونه نشریات می‌پردازند، اما به ندرت از تغییر عناوین آگاه می‌شوند.

د) کتابخانه‌ای می‌تواند یک عنوان کتاب بخرد سپس آن را در اختیار سایر کتابخانه‌ها قرار دهد اما این روش در اینترنت متداول نیست.

ممکن است گفته شود یک دبیرستان ملی، یا یک کتابخانه ملی یا تعدادی دانشکده که با نوارهای آموزشی ویدئویی تدریس می‌کنند، ایجاد می‌کنیم آنگاه مشکل حل می‌شود. در این خصوص باید بدانیم که از ۱۹۷۰ تاکنون در حدود ۵۰۰۰۰ عنوان کتاب دانشگاهی در هر سال منتشر شده که از مجموع آنها در طول این سال‌ها، یعنی از ۱/۵ میلیون عنوان کتاب، تعداد بسیار کمی، یعنی چیزی در حدود دو هزار عنوان اکنون بر روی وب وجود دارد، اما آنچه که امروز می‌توان گفت اینست که در حدود ۲۰۰۰۰ عنوان‌های چاپ شده مربوط به قبل از سال ۱۹۲۵ هنوز روی اینترنت باقی مانده است. چرا؟ چون این گونه کتاب‌ها تابع حق مولف نیستند و روی وب ارزانتر تمام می‌شود. بنابراین قیمت کتاب نمی‌تواند به دو یا سه برابر هزینه چاپ کتاب افزایش یابد. در نهایت فروشندگان کتاب‌های الکترونیکی فقط یک نسخه دیجیتالی را به هر کتابخانه می‌فروشند. یعنی اگر بخواهید یک کتاب الکترونیکی را بر روی اینترنت مطالعه کنید، شخص دومی نمی‌تواند آن کتاب را ببیند مگر اینکه نفر اول کتاب را برگرداند در این شرایط کتاب الکترونیکی برای فروشنده

کتابخانه‌ها را می‌توان حافظه دانش بشری دانست که در طول تاریخ همواره دستخوش تغییر و تحول بوده و تحولات فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را سبب گردیده است. به کتاب و کتابخانه در یک نگاه کلی همواره در تاریخ، به جز در برهه‌هایی خاص، با دیدی احترام‌آمیز نگریسته شده است. ارتباط بشر با قلم و کاغذ یک ارتباط عاطفی و دو سویه است. تعاملی که بشر را به شناخت و کمال نزدیک می‌سازد. از زمان ورود تکنولوژی به کتابخانه‌ها، بسیاری کسان پایان عصر قلم و کاغذ را پیش بینی می‌کردند. این پیشداوری غیر منصفانه، اندیشمندان و متفکران را به ورطه تردید کشاند که خود آغازی بود بر یک کشمکش تا این پایان.

در آخرین شماره نشریه انجمن کتابداری آمریکا، در یک بررسی علمی دلایلی ارائه گردید که نشان می‌دهد چرا اینترنت نمی‌تواند جایگزین کتاب و کتابخانه شود که اینک ده دلیل اصلی زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱) اینترنت کامل نیست.

در حال حاضر بیش از یک بیلیون صفحه اینترنتی وجود دارد که تعداد محدودی از این صفحات رایگان است و استفاده از قسمت بیشتری از آن در قبال پرداخت هزینه‌ها میسر است. برای نمونه در حدود هشت درصد از کل نشریات بر روی اینترنت قرار دارد. به همین ترتیب تعداد کتاب‌های اینترنتی نیز پایین است که البته رایگان هم نیست. اگر بخواهید نشریات معتبری همچون *History of Science* یا *Biochemistry*، *America* را ببینید، باید هزینه‌های لازم را پرداخت کنید.

۲) یافتن اطلاعات بر روی اینترنت مانند پیدا کردن سوزنی است در یک انبار بزرگ

اینترنت، یک کتابخانه بسیار بزرگ فهرست‌نویسی نشده است. هر یک از موتورهای جستجو، خواه ساده یا ابر جستجو، نمی‌تواند تمام وب را واریسی کند. البته سایت‌های مورد علاقه شما، اطمینان می‌دهند که به همه اطلاعات دسترسی دارند و همه جا را جستجو می‌کنند، اما در زمان ارائه اطلاعات می‌بینید که از عهده این کار بر نمی‌آیند. علاوه بر این، آنچه که جستجو می‌شود روزانه، هفتگی، یا حتی ماهانه روز آمد نمی‌شود. اگر در کتابخانه‌ای کتابداری بگوید درباره تاریخ ایران مجموعاً ده مقاله پیدا کرده‌ام و چهل مقاله دیگر نیز وجود دارد که الان نمی‌خواهم آنها را به شما بدهم، البته بعداً نیز این مقالات را به شما نخواهم داد، اگر مایل هستید به کتابخانه‌های دیگر مراجعه کنید، در چنین وضعیتی چه احساسی به شما دست می‌دهد؟ اینترنت اینگونه عمل می‌کند که به نظر می‌رسد کسی هم به این موضوع اهمیتی نمی‌دهد.

۳) کنترل کیفیت در اینترنت وجود ندارد!!!

آری، ما به اینترنت نیاز داریم، اما با در نظر گرفتن

مقرون به صرفه است. اگر در بازگردان کتاب الکترونیکی تأخیری صورت گرفت، فقط جریمه به آن تعلق می‌گیرد و این جریمه به صورت خودکار از کارت اعتباری کسر می‌گردد.

۶) خوانندگان کتاب‌های الکترونیکی هم گرفتار می‌شوند!

بیشتر کتابداران نظرات مربوط به میکروفیلم را که در ابتدا رواج داشت، از یاد برده‌اند. میکروفیلم کتابخانه را به اندازه یک جعبه کوچک می‌کند. زمانی که تلویزیون‌های آموزشی اختراع شد، همه معتقد بودند کار آموزگاران در آینده تمام است. حال اگر بخواهید یک کتاب الکترونیکی را بیش از نیم ساعت مطالعه کنید چه اتفاقی خواهد افتاد. اولین مشکل، بروز سردرد و تاری چشم است. علاوه بر این اگر آنچه که شما مطالعه می‌کنید بیش از دو صفحه باشد چه می‌کنید. آیا آن را پرینت می‌کنید؟ اگر این کار را بکنید هزینه‌های شما از مثلاً ۲۰۰ دلار به ۲۰۰۰ دلار افزایش خواهد یافت. یعنی ده برابر خواهد شد. پس راه حل مناسب‌تر و ارزان‌تر آنست که چشم‌ها صدمه ببینند. آیا این وضعیت تغییر خواهد کرد؟ به طور قطع تغییر می‌کنند اما اکنون. شاید در سال‌های آینده.

۷) آیا اکنون دانشگاهی هست که کتابخانه نداشته باشد؟

خیر! یک دانشگاه تازه تأسیس دولتی در کالیفرنیا چند سال قبل بدون داشتن کتابخانه تأسیس گردید. در دو سال گذشته این دانشگاه ناچار شد کتاب‌های زیادی خریداری کند چون به این نتیجه رسیدند که اینترنت نمی‌تواند به نیازهای آنان پاسخ دهد.

یک گروه کاری در دانشگاه ایالتی پلی تکنیک کالیفرنیا که در اصل مرکز گردهمایی بزرگ مهندسان و متخصصان کامپیوتر است، طرح امکان ایجاد یک کتابخانه مجازی تمام الکترونیکی را در طول دو سال بررسی کرد. راه کار این گروه پس از مطالعات گسترده ایجاد یک کتابخانه سنتی ۴۲ میلیون دلاری بود با یک زیر ساخت الکترونیکی توانمند. به عبارت دیگر ایجاد یک کتابخانه کاملاً دیجیتالی غیر ممکن است. نه در زمان حاضر نه در آینده و نه در طول حیات ما.

۸) آیا یک کتابخانه ملی دیجیتالی می‌تواند در کشور ایجاد کرد؟

می‌توان، اما به چه قیمتی؟ با هزینه‌های سنگین. هزینه دیجیتالی کردن تمام مواد سرسام آور است. میلیون‌ها دلار فقط برای توافقی بر سر کپی رایت با ناشر درباره کتاب‌های موجود در کتابخانه صرف خواهد شد. یکی از این مراکز با نام «کاستا میدیا» تلاش کرد تا ۵۰/۰۰۰ از کتاب‌هایش را دیجیتالی کند. نتیجه این شد که ۱۲۵ میلیون دلار در ژانویه صرف این کار کرد. بنابراین اگر بخواهیم کتابخانه‌ای را با ۴۰۰/۰۰۰ جلد کتاب دیجیتالی کنیم، با احتساب حق کپی رایت که در کشور ما اکنون رعایت نمی‌شود، باید یک میلیارد دلار هزینه کرد. سپس باید امیدوار باشیم که دانشجویان بتوانند از هر کجا که می‌خواهند به این کتاب‌ها دسترسی داشته باشند. مشکل دیگر این است که بر فرض کتابخانه‌ای بتواند کتاب‌های

فانتوم‌های مدیریت یا مدیریت سایه

(Management Phantoms)

تدوین: فریدون آزاده

این محبوبیت شاه جوان، دوام نیاورد و تدریجا اشخاص متملق و بدنهاد که تا آن تاریخ راه دربار به روی آنها بسته بود، به حریم شاه راه یافتند و او را به مداخله در اموری که از وظایف پادشاه مشروطه نیست وادار کردند و راه‌های استفاده نامشروع را به او نشان دادند. در نتیجه احمد شاه بنای رشوه خواری را گذارد و کار را به جایی رساند که فرمانی را بدون رشوه امضا نمی‌کرد.

نقاب‌ها و القاب

نقاب‌هایی که افراد چهره حقیقی خود را در پس آن پنهان می‌کنند و لقب‌هایی که گروه‌ها به اعضای خود می‌دهند، اغلب موجب پیدایش شخصیت‌های دو پهلویی است که در زیر چهره عاریه‌ای، رفتار واقعی خود را پنهان می‌کنند تا از این کار سود سرشاری ببرند. چنانچه در کودتای اسفند ماه ۱۲۹۹ ش. عده‌ای از ده آقابابا از جاده قزوین تا شهر تهران به اتفاق رضا شاه پیاده روی می‌کردند، دیری نپایید که القاب قبلی آنها به کلی عوض شد و با القابی فریبنده به گروه هیأت حاکمه پیوستند، چنانچه در کتاب "هزار فامیل" علی شعبانی به تعدادی از این القاب اشاره شده است: احمد قصاب تبدیل به حضرت اجل امیر لشکر احمد آقاخان امیر احمدی؛ مرتضی گلوکش تبدیل به حضرت اجل امیر لشکر مرتضی خان یزدان پناه؛ محمد چاقو تبدیل به حضرت اجل سرتیپ محمدخانه درگاهی. در پایان و برای حسن ختام بحث به نامه مشهور حضرت علی (ع) به مالک اشتر اشاره می‌کنیم تا برای همه کسانی که مسئولیت‌های اجتماعی دارند، سرمشق خوبی باشد.

"پس کردار شایسته، نیکوترین اندوخته تو باد. بر هوس‌ها چیره باش و دریغ دار که نفس خویش را به چیزی که نه حلال است بیالایی. نفس را خواه ناخواه به پیمودن راه حق و انصاف وادار، دل را سرپرده محبت توده مردم کن و بر آنان مهرورز و با آنان نرم باش. مبادا که چون درنده‌ای شکار افکن به خون ریختن آنان پردازی، چه آنان بر دو گروهند: یا در دین با تو برادرند، یا در آفرینش با تو برابر. اما از آنان لغزش سر می‌زند و بیماری‌ها بر آنان عارض می‌گردد و خواه نا خواه به ناروا دست می‌زنند. پس آن سان که دوست می‌داری خدای بر تو ببخشاید و از گناهانت درگذرد، تو نیز بر آن ببخشای و از خطاهایشان درگذر، چه تو زبردست و سرپرست آنانی ... با تجاوز به حریم معاصی، با خدای خود در میاویز که تاب قهر او را نداری و از بخشایش و مهر او بی نیاز نیستی."

منابع:

۱- نهج البلاغه. ترجمه اسدالله میسری، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۲- شعبانی، علی، هزار فامیل، انتشارات بوعلی.

روان‌شناسی، مطالعه علمی رفتار و فرآیند روانی است. روان‌شناسی کار، به همه جنبه‌های زندگی انسان ارتباط پیدا می‌کند. اگر فردی در مقابل کاری که انجام می‌دهد احساس مسئولیت نکند، دارای وجدان کاری نیست و افرادی که از فرصت‌های به دست آمده بهره و استفاده نبرند، دچار غفلت گشته و از هدف واقعی زندگی دور خواهند ماند و این گروه از انسان‌ها طبق قانون مندی‌های جهان هستی: محنت کفران نعمت را خواهند چشید.

این محنتی که می‌کشیم از تنگی قفس

کفران نعمتی است که در باغ کرده‌ام
چنانچه حضرت علی (ع) می‌فرماید: **بزرگترین فزوح و آن چه روان آدمی را صیقل می‌دهد کز است.** مشاغل به تدریج با وجود انسان‌ها عجین می‌شوند و روان‌شناسی کار با تغییرهای خود، تأثیر شغل و رسیدن به مقام و قدرت را در رفتار و کردار آدمیان بررسی می‌کند و بدین ترتیب درجه ظرفیت و توانایی‌های انسان‌ها را در احراز موقعیت‌های شغلی می‌سنجد. انسان‌هایی که توانایی و استعداد احراز موقعیت‌های شغلی را نداشته باشند، آسیب‌های جدی و بلکه جبران ناپذیری به سازمان‌ها وارد می‌کنند. افرادی که به صورت پنهانی و مخفی حوزه‌های مدیریتی را تحت نفوذ خود درمی‌آورند و اهداف سازمانی را در جهت نیازهای شخصی و گروهی تغییر جهت می‌دهند، نمی‌توانند در جامعه انسانی مفید واقع شوند.

فانتوم

فانتوم (Phantom) کلمه لاتین است که به اغلب زبان‌ها راه یافته است. معادل فارسی فانتوم را شیخ و سایه معنی کرده‌اند. در واقع فانتوم‌ها، انسان‌ها یا سازمان‌های مخفی و پنهانی هستند که در حوزه‌های مدیریت نفوذ می‌کنند و مدیریت را به حاکمیت تبدیل می‌کنند. نفس و سوسه‌پذیرآمی به ویژه وقتی که به مقامی دست یابد و سعی کند آن را به هر طریق ممکن حفظ کند، خود یک فانتوم محسوب می‌شود. مدیرانی که نتوانند در مقابل فانتوم‌ها از خود دفاع کنند، دیگر مدیر محسوب نمی‌شوند، بلکه اسیر و سوسه و امیال شیطانی خود می‌شوند و دیگر دل در گرو اهداف و تحقق برنامه‌های سازمانی نخواهند سپرد و با آنچه مانع اقتدار و حاکمیت او شود، مبارزه خواهند کرد. تصفیه افراد موثر و تبعید شخصیت‌های کارساز در هر سازمان اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی غالباً به دست این گونه افراد صورت می‌گیرد که در کتاب **تاریخ انقلاب مشروطیت** نوشته دکتر ملک زاده بدان اشاره می‌شود: "... وقتی احمد شاه به سن رشد رسید و تاج گذاری کرد، از محبوبیت زیادی برخوردار بود، اما

معمولی را دیجیتالی کند، تکلیف کتاب‌های ارزشمند مثل نسخه‌های خطی و کتاب‌های چاپ سنگی قدیمی چه خواهد شد. اگر این کتاب‌ها را به صورت تمام متن دیجیتالی کنید مثل اینست، که آنها را از ارزش انداخته باشید. یا آنقدر اطمینان داشته باشید که سیستم نرم‌افزاری شما کاملاً معتبر است که امکان دسترسی یا برداشتن کتاب را نمی‌دهد. در این صورت محققان بایستی با شمع به دنبال این گونه کتاب‌ها بگردند. **۹) وسعت اینترنت یک کیلومتر است و عمق آن ۳ سانتی متر.**

عمر اینترنت بیش از پانزده سال نیست. فروشندگان محصولات به طور مثال نشریات، مجلاتی را بر روی اینترنت عرضه می‌کنند که هر سال روز آمد می‌شود و نشریه جدیدی به آن اضافه می‌شود، اما از طرف دیگر شماره‌های قدیمی حذف می‌شود. دسترسی به نشریات قدیمی‌تر، بسیار گران است. برای محققان مهم است که مقالات ده تا پانزده سال گذشته را جستجو کنند و به آن دسترسی داشته باشند.

۱۰) کتاب‌ها را می‌توان حمل کرد، اما اینترنت در همه جا هست!

در پژوهشی که اخیراً در میان خریداران کتاب‌های الکترونیکی صورت گرفت، بیش از هشتاد درصد از پرسش‌شوندگان اعلام کردند که علاقه‌مندند کتاب‌های چاپی را از طریق اینترنت بخرند، نه این که این گونه کتاب‌ها را بر روی وب مطالعه کنند. شاید بتوان گفت: بشر هزار سال است که از روی نوشته‌های کاغذی یا مشابه آن مطالعه می‌کند که احتمالاً تغییر آن در هفتاد و پنج سال آینده بعید است. اگر تصور کنیم که در تحویل مدارک الکترونیکی اکنون تغییری رخ دهد، این تغییرات در وهله اول پرهزینه خواهد بود. از طرفی انسان‌ها عادت کرده‌اند تا با کتاب‌های تازه حشر و نشر داشته باشند نه با کامپیوترهای رومیزی.

پایان سخن این که وب بسیار گسترده است، اما جایگزین بسیار نامطمئنی برای کتابخانه‌هایی با خدمات وسیع است. نابخردانه است اگر اینترنت و تکنولوژی را چیزی بیش از یک ابزار فرض کنیم. کتابخانه‌های ما بستر پیدایش فرهنگ و تمدن بشری است، نشانه‌های تمامیت دانش است. اگر ما آنها را تمام شده تلقی کنیم، ضمانتنامه زوال روشنفکری ملی بشر را امضا کرده‌ایم. هیچکس بیشتر از کتابداران نمی‌داند که هزینه ایجاد یک کتابخانه چقدر است. ما به دنبال راه کارهایی هستیم تا هزینه‌های کتابخانه‌ها را کاهش دهد و از طرفی خدمات را بالا ببرد. اینترنت خارق‌العاده است اما اگر ادعا شود که اینترنت کتابخانه‌ها را بی‌ثمر کرده است، مانند این است که بگوییم باوجود کفش نیازی به پا نداریم.

این مقاله در نشریه American Libraries آوریل ۲۰۰۰ در صفحات ۷۸-۷۶ به چاپ رسیده است. (حق تألیف این اثر متعلق است به انجمن کتابداری آمریکا)
توضیح اینکه در ششم سپتامبر سال ۱۹۵۲ میلادی ۳۶ کشور جهان قانون حق طبع را زیر نظر سازمان یونسکو امضا کردند.